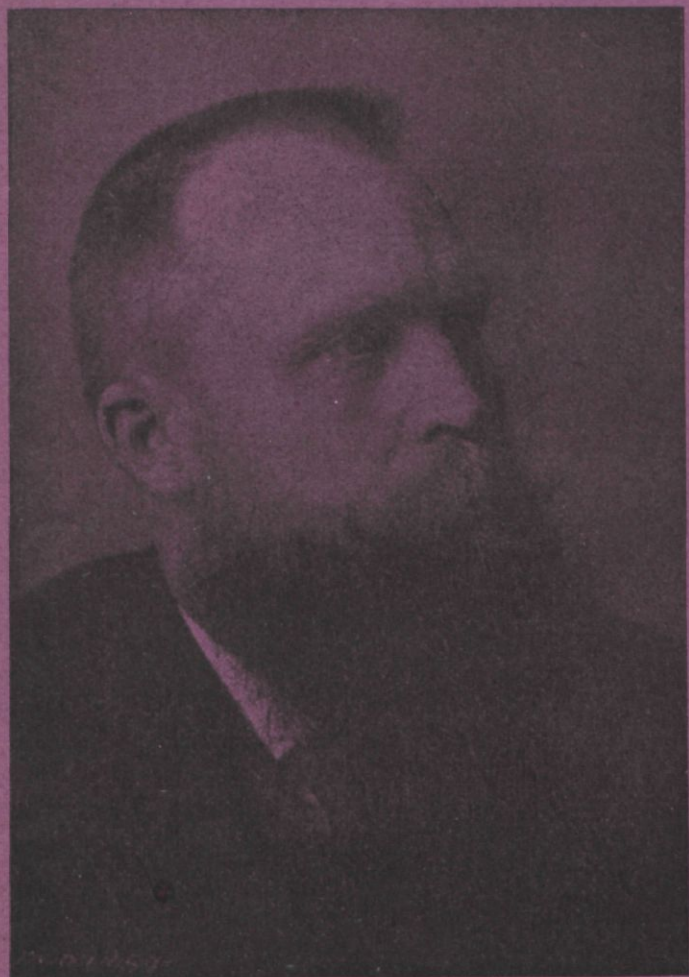

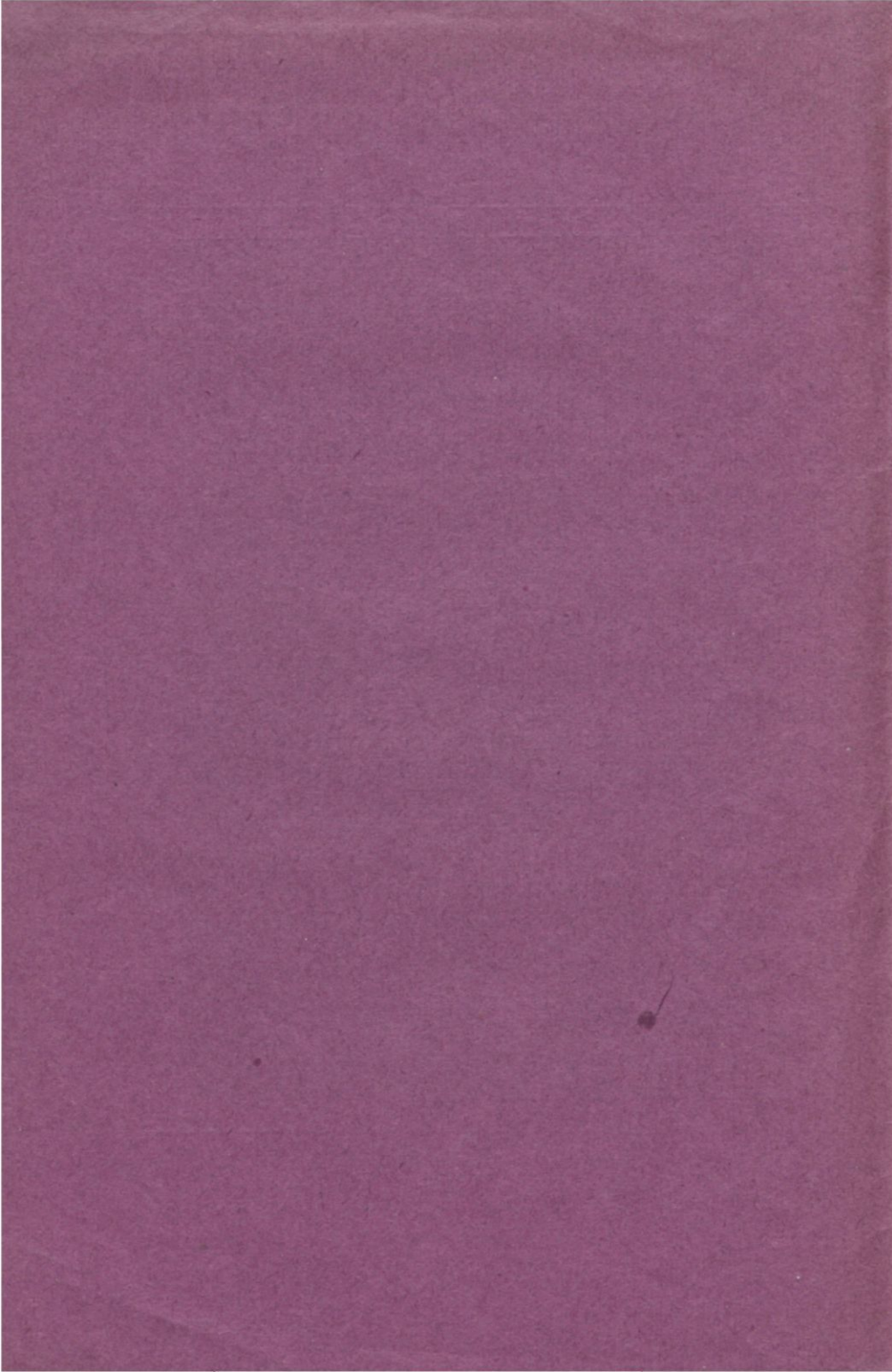
B 1944

Oheliku onu jõulunägemine

Ernst Petersoni jutustus

15 kop.

Dheliku omu jõulunägemine

Ernst Peterjoni
jutustus maaelust

„Mõtte“ kirjastus, Tallinnas
1916

Дозволено военною цензурою. — Chr. Miðwig'i trüft, Tallinnas.

I.

Antoni lugemine huwitas. Terwe pere kuulas suure iuga. Wana Oheliku peremees istus ahjulõual, õllekapp kõrwal, piip suus, ja pani hoolega tähele, ilma et sõnagi sekk oleks ütelnud. Niisama tähelepanelikult wõtsid ka teised wanemad inimesed osa. Perenaine istus keset tuba tooli peal ja hoidis pisukest last süles, waned lapsete pikutasid heintel, nokkisid wahel teineteist ja naersid — aga kui ema nende poole pööris ja kirjalt „lapsed“ hüüdis, waikisid nad, naeratasid salajas ja tegid, nagu ei läheks nende kõrwust midagi mööda. Tüdruk oli heinte peal aset wõtnud ja kuulas sealt.

Antonit ennast huwitas ka kirjatuft. Ta oli täna juba mitmed „Pühadaraamatud“ läbi lugenud, aga üksigi neist ei olnud nõnda tema mõtled erewile ajanud kui praegune töö. Rõigis jõululehtedes seisis midagi pühadekohast, aga see kohtas jõulule, nagu oleks ta selles eriti tehtud. Tõukis räägiti kahest päris läbi ja läbi hobusewargast, kes jõuluööl kusegilt hobuse olid näppanud, ja nüüd kirjust mööda sõidawad. Nad näewad walgustatud jumalakoda ja koguawad. Üks neist annab teisele nõu kirjusse minna kuulama, mis seal räägitakse. Teine ei taha hea meelega nõusse heita; kui aga esimene peale ajab, lähewad wiimaks mõlemad kirjusse, kust para-

jasti „Sumal on armastus“ neile kõrwu kõlab. Nad saavad jõulujutlusest liigutatud, ja kui kirikust välja tulewad, ütleb Kristjan:

„Kuule, Priidik! Wiime warastatud hobuse tagasi. Mul on hirm. See ei lähe hästi!“

Priidik puikleb esiti wastu, aga kui Kristjan temale jõuluõhtu pühadusi filmade ette seab, muutub teise süda ja nad sõidawad hobust tagasi wiima.

Anton sai lugemisest äritatud. Ta paled punetasid, hõõgasid, osast küll laua peal põlewast lambist, mis tuba walgustas ja palet küttis, aga nooremehe puna palges nähti enam sisemisest äritusest tulewat kui lambi-soojusest, sest aega mööda läks lugemine pikalisemaks ja nagu tõrkudes ajas ta sõnu edasi. Iga lausega hakkasid Antoni filmad enam ja enam hiilgama.

„Ja waata,“ luges Anton wastikult, iga sõna pilkawalt rõhudes: „nad pöörawad hobuse pea kodu poole, sest ka nendel on täna jõuluingel jää, patujää, nende furnud südamel ümbert sulatanud. . .“

Järsku jäi ta wait — ja „Jõululeht“ lendas suurt murinat ja krabinat tehes Madise jalgade ette, kes parajasti kapaft õlut upitas.

„Ptiii!“ sülitas Anton, „ptiii! Mäksa raha ja loe lori, jampsi inimese välja arwatud lori. . . Pime, kirjuta kas wõi otendottidest, siis ma ei tea, kas see õige on, aga et hobusewaras jõulujutluse pärast hobuse koju wiib, seda ma ei usu, — ei usu—u!“ hiiudis äritatud Anton ja laskis selili laste juure heintele.

„Pime, ehmatas minu üsna ära oma lehega,“ diendas Madis kappi suu äärest wõttes, „kui ma nüüd roosi wõi elitinga kuhugile saan, kas sa sõnu mõistad? Mina ei pane tähelegi, seal lendab üks walge asi minu jalgade ette. . .“ Madis sülitas kergelt kolm korda nurga poole.

„Sa arwastid wißt keerupid nägewat,“ pillkas Anton, „kes Oheliku onule jõulufõnumid tulid kuulutama!“

„Ja mis sellel jutul siis wiga oli?“ küsis pere-naine, „see on ilus küll, kuidas wargad ümber pööratakse ja teine oma hobuse kätte saab.“

„Jah, ilus ikka küll, aga lori,“ wastas Anton. „Ja pealegi mitte üksi lori, waid wõimata. Niisugune kirjutus on inimese mõtete, arusaamise, õige mõistuse sure-tamine ja pimestamine. Hobusewaras jätab sul jah hobuse wõtmata. Dota seni!“

„Aga, mis siis sina tahad?“ küsis Madis. „Sina oleksid tahtnud, et peremees ilma hobusetä, töö tegemata, sulaste palk maksmata jääks, ja pankrot majasse tuleks. Siis oleks sul hea meel olewat ja ütleksid: „Wat’, kus jutt!“ Sa ei salli ju peremehi. Peremehed on su weri-waenlased; aga laisad, koerad, hulgused, need on sinu pailapsed. Ime, et sa ise ka wargaks ei hakka!“

„Aga võib olla, et ma olengi waras?“

„Pole veel näinud sul wõõra wara olewat!“

„Wõõra wara, kust saadik on wõõra wara ja warga piir? Usu järele oleme meie ju kõik wagad ristiinimesed, üksteise wennad; aga mis tarwis veel need waod ja peenrad seal põldude wahel ja kapiitsad piiri-nurkadel on? Ja kust sina tead, et must hobune, mis sul praegu sõidu tarwis on, minu jagu ei ole? Ma wõtsin ta sünnides wastu, mina olen teda sõõtnud ja jootnud, suureks kaswatanud, kannan ta eest veel praegugi hoolt — miks ta’s minu jagu ei peaks olema. Ja ega’s sinu liha ja weri temas ei ole?“

„Aga kelle heinad, kaerad?“

„Mina külsin ja mina kündsin, mina niitsin, panin kuhja ja sina aitasid kõrwalt!“ wastas Anton.

„Aga kelle maa?“

„Maa ostsid sa paari saja rubla eest ja maksid hea linade-saagiga kinni, mitte aga oma wäest!“

„Eiis tuleb wiimaks wälja, et Oheliku koht sinu oma on!“ naeris Madis kurbalt ja pilkawalt.

„Ja miks ei wõi ta minu oma olla?“ küsis Anton pikalt ja külmawereliselt, „miks ei ole lugu nõnda: ma teenin sind 30 aastat, annan oma jõu sulle ja saan selle eest natukene palka, ja siis annad sa koha mulle, nagu krediitkasja sinuga teeb. Sa maksad ju ka igaal aastal üksnes protsenta ja saad 45 aasta järele koha omale. . .“

Madis hakkas suure healega naerma.

„Anton, sa oled hull, ehk lähed hulluks! — Üksigi asi ei ole enam sinu meelest sedasi, nagu teiste meelest; ma arwan, et parem oleks, kui niisugustele nagu sina . . .“

„Sihtselt kiwi kaela ja wette!“ naeris Anton Madišt awitades.

„Ei pole ma hull kedagi,“ seletas ta natukese aja pärast, „aga inimene on ju mõistusega loom, ja kui sa seda wa' mõistust natukene liigutad, tulewad teisemad asjad wälja kui juust ise tahad saada. Aga sellest näed sa, et niisama raske, nagu sulle on teisi mõtteid paljalt sõnadega sisse ajada, ja sind minu ilusad sõnad niisama palju pöörawad kui mitte ühtigi, niisama on ka teistega lugu. Mis sa arwaksid sellest, kui ma ütlesin: Oheliku Madis, sul on 80 warka ruffid, ärgu olgu sul mitte 80, waid 70, et sul oleks 10 warka nendele anda, kel puudust on!“

„Anton, sa ajad päris segast juttu!“ noomis perenaine.

„Aga need ei aja segast juttu,“ ja ta näitas käega raamatu peale, mis maas seisfis. „Niisugune jutt on sul ilus kuulda, kui öeldakse: ärge warastage enam, waid

saatke kätega head neile, kel puudus on! Aga, kas sa oled ka järele mõelnud, kust wargad tulewad? Waata, jutt ei tule tindist, ega paberist, waid inimesest, kes sulge liigutab; nii ei tule waras ka mitte üksnes sellest, et wargus maailmas on . . . ega lahtu ta ka mitte walgustatud tubade ja ilusate kõnedega. . .” Anton hakkas pillawalt naerma.

„Mis siis wiga oleks olemat!“ rääkis ta edasi, „pane aga aida latte later ülesse, sea küiinal sisse ja lase mõni Amerika mõirgamise - masin alalõpmata hiiüda: „Mehed, wennad! Täna on jõulud, ärge warastage!“ ja nõnda edasi. Lase veel laulab „Mu kiitust“ talle otja, ja hea küll: wargad on kõik kadunud!“

Selle jutu peale hakkas wana Madis magufasti itshitama.

„Sul on, Anton, ikka oma weidrad sõnad!“ arwas tüdruk.

„Mis seal weidrad wõi mitte, aga see on ju kõige odawam, ja sa wõid julge olla: kui rööwel masinat peksma peaks hakkama, ega sinu nahk selle juures ei kannata!“

„Aga mis sina teeksid?“ küsis perenaine. „Kuidas sina selle ilma ümber teeksid?“

„Minu meelest on see ilma elu, nagu sõku lugu Loopre kõrtsi ukse ees,“ wastas Anton ja läks laua ääre.

„Ja kuidas see oli?“ küsis Juku heinte pealt. „Anton, kuidas see sõku lugu oli?“

„Ah, sõku lugu?“ rääkis Anton tõsise näoga. „Ma teenisin sel korral Loopre kõrtsimeest karjasena, aastat 20 tagasi. See oli wiist wiimast lorda, kui meie maalt karutantsitajad läbi käisid. Kord teedesillutamise ajal tuleb kõrtsi ette kaks karutantsitajat. Päike seisis kesshommikus, ja sillutajad wõtsid huljana seal suurst. Raru oli enese

keset õuet maha wiskanud, seisis pea käppade wahel ja puhkas. Meil asus aga sel korral üks wana soki, wana ja rahutu ja wallatu loomane. Teemehed olid ta possimise peale nõnda wälja õpetanud, et kui mõni teda äritas wõi nokkis, sai see soku käest warsti mürataid. Sokk oli nüüd ka karu märkanud ja seisis aupakkisus lauguses temast eemal, wäärutas pead ja waatas uurides. Seda oli teekubjas, wana Karsti Mihkel, tähele pannud ja tema peas sündis iseäraline plaan. Ta läks soku juure, hakkas sarwist finni ja webas ta karu ligidale, kus juures ta ise ära tuli ja soku seljatakka karu poole liikkas. Mehed pistsid naerma. Ka Karsti Mihkil wõdises teha naerust. Sokk jäi korraga kartlikult peatama. „Kuule sokk,“ naersid mehed õrritades, „küll sa näed!“ Aga ise soowisid, et see karule hea hoobi annaks. „Kuule sokk,“ hirwitas Mihkel ja liikkas põlwega. Sokk sai wist meeste heast meelest nõnda aru, et need tema julguse üle naersid ja wajutas sarwed karu poole. Karu lamas rahulikult, ehk tegi nagu magaks ta. Mihkel liikkas jälle soku ja itstas: „Ole ettemaatlik!“ Soku sarwed puutusid juba karu külge. Ka seda ei pannud karu weel paljaks. Kuid soku ja meeste julgus tõusid, ja juba läis pisukene müks karu pihta. Mehed naersid, et küll saab ja kiitsid soku julgust. Kuid nad ei pannud tähelegi, mis karu filmad kõnelesid; need wälkusid wihast. Meeste lõbusast tujust julgustatult ajas sokk enese püsti, tegi suured filmad, wirutas pea tagasi, wäärutas sarwedega, tilgutab habet, ajas weel kord pea hästi selga ja langes siis karu peale suure hooga. Enne aga kui sokk kolme sai lugeda, kargas karu ülesse, ja õnnetu sokk seisis enese seljapoolega karu rinnade wastu surutud; metsiku käpad ümber rindade! Waesel habemikul kullusid filmad werest punaseks, keel tilkus tal karu hirmsast pitsitamisest suust wälja, ja suurest walust karjus ta: „Me—e—e—eh—heed!“ Minu,

wõib olla ka meeste, kõrwu kõlas soku kiskendamine nagu appihüüd: „Me—heed!“ Mehed seisid ehmatusest nagu tolad, ega wõinud midagi teha. Soku ots oli filmaga näha. Seal tulid aga karutantsitajad käre peale wälja, wirutasid karule toobri-puuga hea matsu selga ja päästsid õnnetu looma metsalise käest. Uimane soki leppis aga tee peal ja nagu noomides kaebas ta tasa: „Me—e—hed, me—e—hed! . . .“

Jukule tegi soku hüüd wäga head meelt ja naerdes osaldas ta looma kaebehealt mitu korda järele. Ka tiiduruf muigutas mokki.

Madis tegi filmad suureks, jõi hea lonksu kapaist jõuluõlut ja ütles õlleseid huuli imedes: „Käsi soku na loru olla!“

„Aga kes wedas soku karu selga?“ küsis Anton sügawasti hingates.

Peremees jäi wait.

„Me—e—hed!“ naeris Juku järsku waituse sekka ja lastis jõuluheinte peal kuterpalli.

„Nüüd on koolis kuni kewadeni „me—e—heed!“ poiste suus,“ arwas Juuli, mille peale keegi midagi ei teadnud ütelda. Piinlik waitus kestis edasi . . .

„Kas laulame ka enne magama minemist?“ küsis korraka Madis.

„Eks laulame peale!“ wastas perenaine läbi nina.

Ta juba kõlas Oheliku rahwa suust: „Ma tulen taewaast ülewelt!“

*

*

*

Pea hingas Oheliku pere jõuluuund wärskete heinte peal, sest jõulus tahab igati „jõulude peal“ magada, nagu Ohelikul heinu kutsuti.

Aga wana Madis ei maganud mitte. Ta oli enese küllekile heinte peale seina najale lastnud, ja õllekappa

peos hoides suitsetas piipu. Uus kupliga lamp walgustas tuba ja magajaid. Kui soe, kui hea, kui armas oli Madisel siin toas! Ta oli kuue seljast mõtnud, saapad jalast tõmbanud, ja pifalt oma warbaid liigutades waatas ta tuba, nagu Nebukatnetsar omal ajal Baabelit. Aga ta mõtted olid kaugemal kui toas.

Viimasel ajal oli peremees elu üle haffanud nagu rohkem järele mõtlema, iseäranis sellest ajast, kui ta joodiku sauna-Tooma wälja ajas. Ja kuidas? Toomas ei tahtnud minna. Madis kaebas Tooma kohtusse. Rohus mõistis Tooma ometi wälja, kuid see ei läinud. Mis nüüd teha?

Seal tuli Madisel tark mõte pähä. Saun oli wana. Madis tahtis wana asemele uue ehitada.

Ühel päewal ütles ta Antonile: „Sa lähed homme ja lõhud sauna ära!”

„Seal elab ju Tooma naine lastega?”

„Mis ma sinna wõin parata! Mine, tõmba katus ja lagi maha, küll nad kaowad!”

„Seda ma ei tee!” wastas Anton külmalt.

„Miks?”

„See on ülekohtus!”

„Ülekohtus?” küsis Madis wihaselt. „Kas mina ei wõi oma sauna mitte maha lõhkuda ja uut ehitada, kui ise tahan? Küll ma katsun!”

„Aga nad elawad seal sees!”

„Nad on wälja mõistetud, ja tärniniäeg on ammu möödas! Nad ei ela enam seal sees!”

„Aga ometi ma ei lähe!”

„Ah siis üks Anton, üks Toomas, üks nälginud wargakari peab minu üle walitsema?” kisedas Madis wihaselt, tõmbas nurgast kirwe ja sammus sauna juure. Anton läks sauna otse wäljale äestama. Madis seisis natukene aega Tooma korteri ukse ees wagu. Ta mõtles

selle üle, kas sisse minna ehk ei. Viimaks wõttis ta roika, pani selle ühe otsa aia peale, teise sauna räästasse ja ronis ülesse harjale.

Weel mõtles Madis. Siis pistis ta järsku käed harja külge ja üks kaks kolm . . . katusele pandud rondid ja kondid, kiwid ja kaitad lendasid . . . Wanad õled, takka järele . . . ifka edasi . . . ifka edasi. . .

Mõne minuti pärast ilmus wäikene pois sauna õue, waatas ülesse . . . ja kadus tupp. Katusele aja järele tulid kolm last wälja . . . waatasid ka ülesse . . . ja nagu kommando käsul hakkasid nad suure healega karjuma: „Toaifa, toaifa . . . sa lõhud meie maja ära!”

„Alt!” hüüdis Madis, „muidu kaotate nina-wõlmed!” . . . ja lõhkus edasi.

Risendades kadusid lapsed tupp.

Nüüd tuli laste ema, haiglane Juula ise kolme lapsaga wälja. Ta toetas kepi najale; selg oli üsna küüru wajunud, paled sisse langenud, aga filmad sätendasid nagu tuleõed. Ta waatas ülesse, ja kui ta toaifa tööd nägi, siis kisendas ta waewalist rinda täis tõmmates rögisewa, kriuksuwa healega: „Madis, Madis, Jumal elab weel!”

Madis ei wastanud midagi, waid lõhkus edasi.

Juula laskis enese istukile sauna ukse ette õlehuniitu taha, mis katusele maha oli aetud, pani käed filmade ette ja seisis nõnda seal.

Katuse üks külg läks juba paljaks.

Juula ajas enese jälle kepi najale.

„Madis . . . sa olgu äraneetud!” kisendas ta, „Jumal näeb kõik!”

Madis ei lausunud midagi, waid purustas edasi.

„Madis!” hüüdis Juula laste kisa sekka, „Madis, sul on ka lapsed! . . . Oh, Jumal kuhu ma lähen!”

„Mine mu tupp!” hüüdis Madis alla.

„Mitte ialgi!“ nuttis Juula.

Siis mõtles Juula natukene, tõstis sõrmed ülesse taewa poole ja nagu rahulisemaks saades ütles ta: „Lapsed, lähme tuppa!“

„Loaisa lõhub meie maja ära!“ kisedasid lapsed.

„Lähme!“ käskis Juula.

Nad kadusid tuppa.

Worsti pidi aga Madis oma töö pooleli jätma, sest winge suits hakkas talle filmi ja mõne pilgu järele tõusis saunast paiks suits.

„Ohks teie saatavad!“ wandus Madis.

Anton oli wäljalt ka seda näinud ja jooksis sauna juure.

Madis pidi maha ronima. Saun põles, aga keegi ei tulnud sealt wälja. Mehed jooksid fiske; Anton tõi Juula, Madis lapsed wälja, keda wana Juula süngi külge kinni oli sidunud, et nendega ühes surra.

Saun põles maani maha. Teise pere saunamees wiis Juula ja lapsed eneste juure.

Sõhtul ütles aga Anton Madisele: „Madis, kui mu aasta maarjapäewal täis on, lähen ära!“

„Wõi nõnda!“

„Jah!“ kinnitas Anton. Sellega lõppes nende jutt. Sest tunniist saadik ei rääkinud aga Anton enam Madisega pea mitte midagi. Aga nüüd, jõulus, oli ta kirikust tulles poest uue, jõuluks wälja antud raamatu ostanud, täna lugema hakkanud ja pärast soku loo jutustanud. See andis Madisele arutada. Ega Anton muidu seda lugu ei rääkinud. Tema meelest oleks nagu Anton teda meheks pidanud, kes soku karu selga tõukas, ehk teda ennast sokuks arwanud, keda tõugataks. Selles wiimases sai ta ikka kindlamaks. Tal oli häbi enese üle ja tundis nüüd igatsust uueks, paremaks saada. Sarnased mõtted olid tal ennegi olnud, aga wana Madis jäi wanaks Madiseks.

„Kes mind siis peaks tõukama?“ küsis ta enese käest ja vaatas Antoni poole, kes rahulikult heinte peal puhkas. Hea meelega oleks tahtnud ta selle käest midagi küsida, mis tal arusaamata oli, aga nähes, et sulane rahulikult puhkas, laskis ta lonksu õlut, imes mokka, ajas piibulipuga kihwad suu eest kaugemale ja hakkas piipu imema, seljakile seina vastu toetades. Ahju talle kostis kiskide ühetooniline jõululaul: „Kriiks, krii—iiks!“ ja uinutas Madist.

* * *

„Peremees,“ küsis korraka Anton, „kas täna kirikusse ka lähme?“

See kõlas Madisele pisut weidralt. Siiski oli tal hea meel: Anton teenis ometi tema juures edasi ja nüüd olid jõulud — ja sulane tahtis peremehega ühes kirikusse sõita.

Madis vaatas imekspannes Antoni otsa.

„Kas siis täna ei ole jõulu laupäew, et sa nõnda imestades waatad?“ küsis Anton.

„On!“

„Siis lähme!“

Barsti oli Antonil hobune saani ees.

„Aga Anton?“ küsis peremees, kui ta raffles hobust täies ehtes saani ees nägi, wõõslemmad peal, telka seljas, rihtmä ja pandlad küljes, ilusad nahkpäitsed peas. „Anton, kas sa hull oled, et hobuse nii toredasti rafflesse oled pannud?“

„Aga jõulud, — mõtle ikka!“

„Just sellepärast!“

„Miks siis?“

„Aga nad warastawad ju riistad ära?“

„Kes?“

„Nemad!“

„Kes nemad?“ päris Anton. „Jõuluõhtul, mil kõik ristiinimesed Önnistegija sünnimispäewa peavad! Mine ikka, peremees! Ära aja patujuttu!“

Peremehel oli häbi veel midagi wastata.

„Aga Toomas lubas mulle kätte maksta!“ kogeles Madis viimaks.

„Jõuluõhtul? Mitte ialgi! Toomas on ka ristiinimene!“ julgustas Anton.

Nad sõitsid.

Ilus säten daw lumi kattis laialisi põldusid. Õht oli niisama puhas nagu taewast langenud lumi, mida inimesed oma jalgadega veel ei olnud jõudnud mustaks tallata.

Madise halb tunne hakkas kaduma. Ta oli rõõmus, kui Anton ilusa musta täpuga teistest meestest mööda kihutas, kes ilma ehteta hobustega kirikusse tõttasid, hobustel wanad päitsed peas, tatused ohjad, wana poolõigunud look peal, naru telka, mitte piitsagi pihus, waid suur pikk kasewits.

Sajad küünlad põlesid jumalakoja akende, altari kantli ümber ja täitsid seda wirwendawa, pühalikü külma walgusega, kui nad kiriku juure jõudsid.

Anton pidas hobuse kaunis kiriku ligidal kadawikus kinni. Peremees waatas veel kord hobust, aga kui ta Antoni tõsist nägu filmas, ohkas ta südamest ja läks kirikusse.

Kirik oli inimesi puupüsti täis; waewaga said Oheliku mehed esimestes ridades istet.

Roguduse laul algas. Wärisedes, wirwendades, tuhandest suust ühendatult ja kiwimüüride läbi kooshoitult tungis ta lahtisest uksest välja talise külma kätte, ühendas ennast seal uinuwa loodusega ja kadus jäljeta. Madise kõrwal istus Anton ja laulis madala passihalega:

„Ja annab pojule—e—e—eest,

Ja annab pojulest!“

„Sääralik tundmus täitis Madist. Ta süda nagu kees kees, nagu suuremaks, laiemaks tahtis see minna, nagu oleks ta Madise enese alla tahtnud matta, ja see tegi valu. Madis ohkas ja waatas ülesse.

Kiriku laest paistisid neli õhu-toru auku, mis minewal aastal sinna oli pandud, et lämbunud lehtset kojast välja tõmmata: kõster oli kaebanud, et oreli lõõtsad mädanema minna ja torud ära pehastada.

Madise filma ees seisis, nagu poeks terwe koguduse lauluwägi sealt neljast torust kiriku lae peale, lähaks seal keerdu ja temast saaks suur, wägew kõis, mille ots kaugele, kaugele ulatab, aga seal ometi ära kaob. . . Korraga tuli talle meele: kui keegi tarf mees selle wäe suure masina ratta peale laseks minna . . . Madise filmade ees seisis sügisene rehepeksu-masin hoorattaga . . . wat', sinna peale wõiks see jõud minna. . . Kui odaw oleks siis rehepeksmine.

„Wist hoopis odawam kui auruga,“ mõtles ta.

„Kõik omaks alama—a—a—a—aks,

Kõik omaks alamaks . . .“

Lõpetas kogudus.

„Waata, ma kuulutan teile suurt rõõmu,“ kõlas hele, tugew heal üle waitunud koguduse, nagu minewal aastal, üleminewal aastal, üleülemineawal aastal, nagu alati ja ikka. . .

Korraga kuulis Madis hobuse hirnumist.

„See on minu musta heal?“ mõtles ta. „Tal on wist külm wõi igaw! Oleks wõinud heinu ette wifata!“

„Aga kui Toomas, kuriwaim, seal on,“ lendas Madisel peast läbi, „ja mulle nüüd kõik kätte maksab, mis ta lubas?“ Madis ohkas. Ta waatas Antoni poole ja pidi ütleva: „Mine õige hobuse juure ja waata, mis

tal wiga on!" Aga Anton istus nõnda wagusi ja rahulikult ja waatas ükssilmi kõneleja otja.

Madis katsus ka kuulata, aga see oli tal võimata. Silmade ette tõusis Toomas, kes kewadel, kui ta koju tulnud ja põlenud aherware eest oli leidnud, ütles: „Madis, Madis, — sa hoi a ennast ja oma wara! Madis, kurat!" Ta oli hambaid kiristanud ja rusikaid üksteise wastu peksnud.

Ja Madise filmi tõusis Toomas: tema hobuse juures, suur noapufs peos, seesamane, millega ta teisel sügisel figu tappis . . . ja lõikas uusi hobuseriistu katki! Wõõslemmad on juba purud, need maksid 5 rubla 60 kopikut. Nüüd lõikab, saatan, telka rihma, nüüd, nüüd päitseid, nüüd rangiroomaseid . . . nüüd pääseb hobune lahti, katsub saani pealt heinu, läheb siis teiste saanide juure, katsub sealt . . . nuusutab teist hobust, see kiunub südametäiega ja lööb jalaga . . . siis pöörab aga must ümber ja pühib kodu poole. . . Tee peal tulewad hobusewargad wastu ja wiivad tema ilusa musta ära . . . jõululõhtul! — Ja kõik tema pühad rikunud! . . .

„Wõtku, saatan, Antoni ja kõik need jõulud!“ ahastas Oheliku Madis ja pööris ümber, et wälja minna: saab ehk mõne naabrimehe hobuse ja kihutab mustale järele.

Aga, kuidas imestas ta! — Just tema selja taga seisis Toomas: wana kasukajupp seljas, krae üle kõrwade, habe härmatanud, ninaots sinine, käed risti rindade peale pandud, aga nõnda, et lünda pesad, mis üsna katkised, suurest puuraiumisest, wäljapoole olid pöördud. Ja Tooma taga oli Juula. Wana rätikuräbal ümber, ise — kui surmawari: otja lõppenud, kõsis ja küürus. Madis häbenes enese mõtete üle, ja rahulisemaks saades sammus ta tagasi.

„See wõis mõni teine hobune olla!“

Ta käänas näo altari poole, kus kõneleja seisis.

Mis rahulik, pühalik oli selle nägu! Intlustaja paled olid punetama löönud, ja kenalt paistis see puna walge krae ja musta kuue seest.

„Mis jäme on ta ise,“ arwas Madis, „wist on tal hulk riideid ümber!“

Aga kõneleja sõnad said Madise ilmalikkudest mõtetest wõimust.

„Rahu ja rõõm on maa peal. Jumalik seitsmekordne rahu wiiruki ja mirri lõhnaga magustatud, seerafimide ja keerupite sala-taewalise tiiwakohinaga ja inglite imeheli laulukajaga ühendatud rahu on jälle maa peal.“ Püha, äraarwamata, ärarääkimata püha tundmus täidab meie kõikide hinge ja tõstab meid jälle korraks sellest igapäewasest porist ülesse. . . .“

Madis tõstis filmad ülesse. Korraga tuli talle uus masin meele, mida keegi tarf ameeriklane wälja wõiks arwata, ning Madise mõtted läksid laiali ja peatasid wiimaks oma musta peal.

Madis waatas tagasi, et näha saada, kas Toomas alles peaks olema. Tema waate ees seisid tuhanded walged näod, mille keskelt kats filma Madisele wastu wahtisid. Zialgi enne ei olnud Madisel niisugust imelikku tundmust kui nüüd. Enne oli ta inimeste kogu kui inimeste kogu näinud, ta oli ju küllalt kogudust tähele pannud, kui ametitalitus seda küünalde põlemapanemise ja muu toimetuse juures nõudis; nüüd aga paistis talle neist filmadest midagi iseäralikku wastu. Ta filmas weel korra ja lõhtus.

Seal oli Uru Rustase Rai — just roti nägu: nina ettepoole pikaks, terawaks wajunud, kats nii rahutumalt filma wilguwad teine teisel pool pikka nina; pisukene suu, millest lahti tehes külma auru wälja hoowab ja kust siis roti hambadgi wälja paistisid. Raie selja taga

istus Aru Rustas ise — hundi nägu: lai suu, were-
janulised filmad, ja Madis mäletas, ta oli ennegi
tähele pannud, kui Rusta kirikus laulis, et tal helepunane,
were karwa keel selgesti nähtawale tuli. Madis lõi oma
kohkunud filmad laugemale: oh mis nägusid ei näinud
ta! kassid, koerad, rebased, hobused, jäneseid — isegi wana
lõukoer — Selja Adam — laia lõuahabemega, nosu-
ninaga — paistis Oheliku Madisele filma. Ahastuse-
kartusewärin täitis ta hinge ja ta istus ohates Antoni
kõrwale.

„Isand — Looja! kelle nägu mina peaksin olema?“

„Wist küll see nägu!“ arwas ta ise, ja nagu ise-
enesest tuli talle pilt meele, kus tema katust tuhnib, ja
Juula all wannub.

„Alga,“ arwas Madis, oma wabanduseks, „eks Aru
Rustas oli ikka küll päris hunt! Kuidas ta wabrikus
kutсарiks olles kontori ära lõhkus, naise Kaie abil, kes sel
korral wabrikus toatüdrukuna teenis; kuidas nad siis
kõik salaja hoidsid! . . Hunt wõttis pärast roti ära. . .“
Ja järsku tuli Madisele kõik koguduse karude, rebaste,
nirkide ja muu loomade teod meele: kuidas Jõe Hindrek
naabri koha ära wõttis; kuidas Küllakoha Tõnis ühe
rikka harjuski ära tapnud ja selle waraga enesele poe
asutanud, siis hästi inimesi petnud ja wiimaks suure
Küllakoha talu otnud; kuidas see määra näoga Suhkne
Anu willu kedrades ikka teiste wara oma kotti pidada
pistma, korra juba kinnigi istunud, aga ikka weel edasi
warastada; kuidas härja näoga Nuku Kaarel isa
majast wälja peksnud, aga ise nüüd nii südamest „pojo-
kest“ laulab!

„Misjugune imewägi on need loomad siia kooku
ajanud?“ Sellest ei saanud ta jagu. Miks kuulasid
nad seda armast meest káhe küünla wahel? Mafjawad
sellele rääkimise eest head hinda ja on siis rahul, kui see

hästi piitab kõneleda? Ja pärastpoole lähewad kõik toju, et selle järele iialgi, mitte üksainusgi kord elada. Keda olid nad siia petma tulnud? Jseendid? Teisi? Seda armast meest, kolme sooja kuue sees? Ja kõik nad laulsid, kõik ohkasid, kõik kõhised . . . ja Madisel hakkas külm! Wiist oli suur- ja käärtambri-uks lahti, wiist kiskus külm õhk alt läbi, et tal külm hakkas.

„Unustagem paha!“ kõneles armas mees edasi. „Pühadus täitku meid, see tõsine pühadus, mis magusam on kui mesi, selgem on kui kristaliwesi, mis hallikast hoowab igawessesse elusse. Armsad, hinged! Mõtleme kordgi eneste peale! Jättem paha! Oh, wõiksimme meie jätta paha! Leppigem ära! Oh, wõiksimme meie seitsse korda seitsse leppida!“

Madis kuulis, kuidas Toomas selja taga kõhatas.

„Täitku wagadus meie hinge! Elagem, nagu kord ja kohus, nii nagu kiri käsib! Oh elagem ometi jõulusgi nõnda! Rikkad, tehke käed lahti ja jagage, kellel puudus on . . .“

Madis tundis, et sellega tema südame külge koputati.

„Aga sina ise?“ küsis Madis ja waatas altari poole. Seal kõrwal oli lahutatud paik, ja padja peal istus proua suure kasuka sees. Kui see wõis olla nii istuda! Ja selle kõrwal asus wana herra. See oli nende walla pärišherra. Ra tema austas jõulujutlust kuulamisega.

„Küll oleks kena,“ arwas Madis, „kui meie kõik oma käed lahti teeksimme. . .“

„Aga, mis wõib nüüdsel ajal anda? Igal pool on suur puudus! Ratsu et igapäewast leiba saad!“

Ja jälle hakkasid Madise mõtted hulkuma.

Laul „Mu kiitus olgu“ tõmbas Madise tähelepanemise korraks jälle ümbruse peale. Natukene maad temast eemal istus üle kihelkonna kuulus Wäsmaka Mihkel,

wana ihnuskoj läbi ja läbi. Ise oli ta suurest näljutamisest kõverasse wajunud, otja lõppenud, rinnad madalad, filmad nagu loobastes. Madis kuulis tema kärisewat healt:

„Meist meelehea on Jumalal!“

„Ei tea, mis meelehea wõib küll Jumalal sinust olla?“ arwas Madis.

„Aga minust?“ küsis ta enese käest.

„Noh, mul ometi ikka ilus nägugi,“ ütles ta oma wabanduseks, ja ta mõtted läksid jälle reisi peale.

Jälle loeti wagu salmifid, jälle lauleti, jälle loeti — kuni teenistus lõppes.

Rui hea oli see Madisele. Hobune waewas ta hinge — saaks ometi selle juure!

Kiirelt tormas Madis läbi lume saani juure. Külma õueõhku ajas ta ihu wärisema; lõualuud paukusid teineteise wastu.

Ta süda hüppas rõõmu pärast, kui hobune alles oli ja kõik riistad terwed.

Anton oli seda tähele pannud, ta naeris.

„Mis sa hirwitad?“ küsis Madis pahaselt läbi hammaste.

„Nad on ju wara terweks jätanud; mis sa neile jätad?“ küsis Anton.

„Aja hobune välja ja sõidame koju!“

Nad sõitsid.

Aga kui pikalt läks sõit! Suur rong hobusemehi seisis ees — nende seas jalainimesed. Need astusid suure lume sisse tee kõrwale ja waatasid pahaselt läbi pimeduse möödasõitjate peale. . . . Ka jõuluõhtul aetakse nad külma lumme. . . .

Korraga peatab hobuste rong. Üks saan, kellel kell peal, jääb seisma.

„Mis on? Hei, hei, las' käia!“

"Pea kinni! Pidage!" hüüab heal. Madis kuulatab. See heal on talle tuttav, see on seesama, kes teisa jõulude pärast noomis paha maha jätta. Madis waatab läbi öö pimeduse, ajab kaela kasutakrae seest välja, nõnda et see paljaks läheb ja külmajuga tema põue poeb. Anton peab hobust, kes külma pärast edasi tikub.

"Toomas, kas sul külm on?" küsib heal eest poolt.

"Oi, sajab, küll on külm!" wastab Toomas.

"Kas sul külm on, Juula?" küsib eest saanist üks õrn naisterahwa heal, mis Madisele tuttav on; seda on ta ennegi kuulnud, kui ta kirikuviina järel käis.

"Oi, oi kui külm!" wastab Tooma Juula.

Ja mis näeb Madis!? Ta ei usu oma filmi. Rõneleja ajab oma suure kasuka maha ja annab Toomale, ja tema abikaas teeb sedasama ja annab oma riide Juulale.

"Ei ei, teil enestel hakkab külm!" tõrgub Toomas.

"Toomas?!" hüüab heal. "Rahu maa peal . . . inimestest hea meel. . . Onnistegija on maa peale sündinud!" wastab pühalik õrn naisterahwa heal saanist.

"Ei, ei ma seda tee!" piiksub Juula ja ei taha pakutud kallist kasukat vastu võtta. "Teie külmate ära!"

"Armastus on soojem kui külm!" wastab õrn heal.

Juula tõrgub. . . .

"Võta ikka, rumal, vastu!" arwab Madis.

Uga hobune kipub minema. Anton peab jõudu kofku võtma, et hobust pidada.

"Toomas, kas sul hobust ka tarwis läheb?" küsib teine heal järgnewast saanist.

Madis tunneb ka selle heale ära. See on suure kasutaga mehe oma, kes kirikus ise-koha peal istus.

„Küll lähets ikka ära!“ wastab Toomas.

„Wõta see omale!“ käsib heal.

„Kallid jõulud!“ hüüab Toomas.

Ja inimesed hakkawad ümberringi laulma:

„Meil annab poju—kee—e—e—eest,

„Meil annab pojulest!“

Selle aja sees oli keegi Toomale ree andnud, ja Toomas seadis kingitud hobust aegade wahel. Juula istus ree peal uue kasutaga.

Soe! . . .

Ra Madis tunneb eneses midagi iseäralikku.

„Tule siia, Toomas,“ hüüab ta. „Säh, siin on minu piip! Wõta see pistu omale, ehk teised annawad tubakat!“ Ta katsub piipu wõtta, aga käed on kohmetanud ja piip on suus nii kowaste kinni.

Aga ümber laulawad inimesed:

„ . . . ee—ee—ee—e—eest!“

ja weel nii waljusti mis hirmus!

See „ee—eest“ läheb aga ikka waljumaks ja muutub Madise kōrwale wiimaks „ii—ii—iks“. Toomas astub Madise juure, teised karjuwad! Madis sirutab kaela ettepoole, ta rind läheb külmemaks, ikka külmemaks. Toomas ajab käe wälja, et Madise kingitust wastu wõtta. Weel hoiab Madis mokaotsadega piibulipsu kinni . . . wiimaks

„Ii—ii—iks“, laulawad inimesed . . . Kõps!

Sulin

„Ii—ii—iks!“ kuuleb weel Madis.

*

*

*

Madis lööb filmad lahti. Waatab enese ümber. Teised magawad norinal. Kilgid karjuwad:

„Krii—ii—iks, iiks, kriiks!“

Õllekapp on käest põue ümbere kuskunud ja rinnad õllest märjaks teinud. Piip lamab ta ees maas, natukene tuhka veel põrandal. Madise nägu lööb muigele.

Ras tuli see muidu heast meelest, wõi nägemisest, aga ta naeratas ja ohkas siis!

„Ja, kes liiktab sind?“ küsis ta oma särki eest rufi-
kaga kuiwaks pühkides ja teisega piipu ülesse wõttes enese
käest. „Kes liiktab?“

Uga kilgid tõmbasid ahju wahel jõululaulu nii rahu-
likult, nii argipäewalikult:

„Kriik, kriik—kriiks!“

„Mõtte“ kirjastuse raamatuladu, Tallinnas.

Ilufirjandus.

Andrejew Leonid. Jutt seitsmest ülespoodust. 55 f. — Buč W. Jutu elulugu. 10 f. Pina. 15 f. — G. Alwine. Jõuluõhtul. 3 f. — Ger A. Aratatud. 60 f. — Herrad seltsimehed riigimoonakateks. Karritaturidega. 19 f. — Jõulusoow. M. Martina tõlgitud jutt. 3 f. — Järnefelt Arwid. Maaema lapsed. 30 f. — Menshinski W. Jeesus. Barrabase raamatust. 10 f. — Peterson Ernst. Viiji. 12 f. — Proletarlane. W. Sõnajakad. 50 f. — Puhastorg Joh. Meie elu. 80 f. Ka „parem“ Jeesus. 8 f. — Rooskaja Hans. Jämedad jooned. 22 f. — Twain M. Nadama ja Gewa päewaraamatud. Piltidega. 30 f. — Tõnurist A. Kriipsud. 75 f. Kui loodeti. 7 f. Batuoinas. 10 f. — Eduard Wilde. Asta ohwer. 9 f. Jutustused. 1.25 f. Muiged. 70 f. Mäeküla piimamees. Romaan. 2.50 f., 3 r. ja 3.75 f. — Zola Emile. Süükaewajad. (Germinal.) Romaan. 2 r.

Mitmesugused raamatud.

Aasta. I 95 f., II ja III à 70 f., IV 1 r., V 75 f. (Jumutvad iga aasta.) — Bebel A. Seltskonna sotsialiseerimine. 25 f. — Doktor Bernsteini Juhatuseraamatule. Nõuanded meestele. 25 f. — Delitsch Fr. Kelle poeg oli Kristus? 20 f. — Edasi I—IX (albumid). Piltidega. à 25 f. Edasi kalender iga aasta. — Gewa I ja II. Piltidega. à 25 f. — Gumpłowicz Ladislaw. Abielu ja wabaarmastus. 15 f. — Heraklides A. Cesti usk. Piltidega. 25 f. Piibli-sõnaraamat. 180 pildiga. 1.25 f. — Ingersoll R. G. Wastutohad piiblis. 20 f. — Kautsky K. Erfurdi programm. 25 f. Suur Prantsuse revolutsion. 20 f. — Niltshewski W. Mis naisterahwastel endi üle waja teada. 15 f. — Korpimaa L. Ostuühijused ja sotsialism. 20 f. — Lafargue P. Alalooline idealism ja materialism. 10 f. — Lwow-Nogatshewski W. Triikõna ja tsensuriamet. 40 f. — Martna M. Soome. Piltidega. 1.50 f. Mary Karl. Kapital I. Jmub annetena, iga anne 30 f. — Menger A. Anarhism. 10 f. — Mõtted. I. Piltidega. 1 r. — Mõtted II. Piltidega. 1.20 f. — Rubakin R. Imede ja salajõudude seas. Hulga piltidega. 15 f. Kuidas kirid kõnelewad ja laulawad. Piltidega. 15 f. — Rustikus. Ruda ja mida uskuda? Teaduse kindlust. 10 f. — Shiwago S. Lehekülg Schweitzi wabastuse-ajaloost. 20 f. — Tagasi. Piltidega. 20 f. — Tõnurist A. Narwa. Hulga piltidega ja kaartidega. 1 r. — Wood-Allen Mary. Ütle mulle õigust, armas ema. 20 f. — Eduard Wilde. Alalif kiri Cesti Kirjanduse Seltsile. 15 f. — Volk G. A. Ernst Renani „Jeesuse elu“ 15 f.

„Eulus Kirjawara“.

Nr 1. **Leiwab ja saiad.** Oma- ja väljamaa paremate õperaamatute järele asjatundjate juhatusel kokku seatud käsiraamat pagariatele, tofka-
dele ja perenaistele. 23 joonistusega. S. 1 rbl.

Nr 2. **Kohwi-afainete ja söögisinepi valmistamine.** (Kohwi
õperaamat.) K. Lehmanni käsikirjalise õperaamatu 11 trüki järele G. Bach.
21 joonistusega. S. 1 rbl.

Nr 3. **Peergudest elektrini.** E. J. Tšihshowi järele elektrinišener
B. Baher. 42 pildiga. S. 16 t.

Nr 4. **Kaaratöö.** Suhatused ja kirjeldused metallitööliste ja asja-
armastajatele. 159 joonistusega. S. 70 t.

Nr 5. **Gleffer** ja elektrini tarvitamine (elektritehnika).
Dr. L. Graehi järele inšener B. Baher. 191 joonistusega. S. 1.70 t.

Nr 6. **Kaaratetali käsiraamat.** Inš. S. Reieri toimetuse. S. 1.60 t.

Nr 7. **Mida kodulindudekasvatusest waja teada.** Kirj. Rud.
Zero. Tabelite, joonistuste ja piltidega. S. 30 t.

„Terwit — Jõndu“.

Nr 1. **Idealne tehakultuur.** Kõige õigemad ja mõjuwamad
tehaharjutused terwitshoidmiseks igatšele. J. Edwards'i järele Alma
Rastra. 15 pildiga. S. 30 t.

Nr 2. **Katmatuš** arenemiseajaloo, terwise, kõlbluse ja kunsti seis-
kohalt. K. Ungewitteri järele S. Pöögelmann. 69 pildiga. S. 1.10 t.

Nr 3. **Ratsionalne gümnaastika ja sport.** Lingi (Rootši) fis-
teemi järele E. Norlander ja A. Poltoratski. 150 joonistusega. S. 75 t.

Nr 4. **Ujumine ja elupäästmine.** Rootši weehäbäst päästmise
seltsi käsiraamat. 60 pildiga. S. 40 t.

Nr 5. **Rootši tubane gümnaastika.** Schröder ja Poltoratski.
(Autorite poolt lubatud ümberpanek.) Ilmušisel.

Nr 6. **Lapse terwishoid.** B. Behterew. Tõlk. B. Bud. Piltidega. 6 t.

Nr 7. **Üitarlapse terwis** sugulise kiirpuse. M. Wolkowa. S. 15 t.

„Lendkirjad“.

(„Lendleht“ 1907.)

Wabariit. A. Annenskaja. Tõlkinud G. Jucist. Sind 4 kop.

M. K. Tšebrikowa kiri Aleksander III-le. S. 6 t.

Raisterahwas ja tema majandusline seisukord. A. Zettin.
J. Warja tõlge. S. 7 t.

August Bebeli riigipäewa kõne 26. weebr. 1907. Meie sotsialis-
tidematerdajatele waitšets tähelepanemiseks soowitanud ümberpanija Ma.

— **Raisterahwaste walimisfedigus.** R. Rautsch. Tõlk. R. Raud. S. 8 t.

Rool ja kirik. Breemeni kooliõpetajate märgutiri Breemeni senatile.
S. Pöögelmann'i tõlge ja eesõna. S. 8 t.

Teejuht. A. Jablonowski jutule Ribuwitsa tölles. S. 1 t.

Kõik kokkudidetult 34 p.

„Üleüldine Raamatufogu“.

Oma ja wõeraste kirjaništude walitud tšöb. Kõige odawamahiina-
lisem raamatufeeria Gesti keeles. Iga nummer — 16 lehekülge — maksab
ajuti 3 kopikat, kassinumner (32 t) 6 t., kolminumner (48 t) 9 t. jne.

Rõudke neid raamatuid lähemast raamatukauplusest.

Tellida „Mõtte“ kirjastusest, Tallinnast (Ребель, „Mõte“).